

Razvoj pokreta i ritma kod djece predškolske dobi

Perović, Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:839633>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**MAGDALENA PEROVIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**RAZVOJ POKRETA I RITMA KOD
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Čakovec, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Magdalena Perović

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Razvoj pokreta i ritma kod djece predškolske dobi

MENTOR: Branimir Magdalenić, viši predavač

Zagreb, srpanj 2018.

ZAHVALA

Ponajviše zahvaljujem roditeljima koji su me hrabрили i podržavali tijekom mog života. Bez njihove podrške, pitanje je gdje bih danas bila? Zahvaljujem i profesoru Branimiru Magdaleniću na uloženom znanju i vremenu. Kao i svim drugim profesorima Učiteljskog fakulteta koji su nas motivirali i davali nam potrebna znanja.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD	3
RAZRADA	4
1. Glazba	4
2. Pokret	5
2.1. Prednosti primjene plesa u radu s djecom predškolske dobi.....	5
2.2. Ples.....	5
3. Ritam.....	7
3.1. Mjere.....	7
3.2. Tempo i poznati ritmovi.....	8
4. Razvojne karakteristike djece predškolske dobi (prema kineziolozima)	9
4.1. Razvoj djeteta predškolske dobi	10
4.2. Razvoj motorike.....	10
4.3. Razvoj spoznaje	13
4.4. Razvoj govora	15
4.5. Emocionalni i socijalni razvoj.....	16
4.6. Razvoj igre.....	16
5. Razvoj glazbenih sposobnosti.....	17
5.1. Uvjeti za razvoj glazbenih sposobnosti.....	21
6. Osobine djeteta u razvojnim razdobljima od druge do sedme godine	22
6.1. Dijete u dobi od dvije do tri godine	22
6.2. Dijete u dobi od tri do četiri godine	22
6.3. Dijete u dobi od četiri do pet godina.....	23
6.4. Dijete u dobi od pet do šest godina	23
6.5. Dijete u dobi od šest do sedam godina.....	23
7. Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi	24
7.1. Ples i igra.....	24
7.2. Plesne strukture u predškolskom uzrastu	24
8. Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta	25
8.1. Istraživanje o „Ulozi odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti“	25
9. Primjena kreativnog plesa u ranom odgoju i obrazovanju	27
9.1. Umjetnost plesa.....	27

9.2.	Kreativni ples.....	28
9.3.	Važnost i uloga kreativnog plesa u razvoju djeteta.....	28
10.	Pokret kao zvuk.....	29
10.1.	Euritmija	29
10.2.	Ritam u pokretu.....	29
11.	Ritam i pokret u ranom učenju jezika	30
12.	Glazba i dijete iz disfunkcionalne obitelji u dječjem vrtiću.....	30
	ZAKLJUČAK	32
	LITERATURA.....	33
	BIOGRAFIJA	34

SAŽETAK

Autorica Morena Ravnić (2015) navodi kako je pokret „sredstvo“ kojim dijete istražuje i iskazuje svoje emocije, igrajući se pokretima svojeg tijela. U plesu nema ograničenja niti unaprijed razrađene koreografije. Ples omogućuje izražavanje i komuniciranje pokretom (prema Sušan, 2014). On utječe i na kreativno izražavanje i stvaralaštvo, i pravilno držanje tijela, na osjećaj za ritam. Ples je za djecu najprimjerenije sredstvo izraza. Slobodno i nesputano ritmičko kretanje pruža radost i zadovoljstvo. Izražavanje u pokretu razvija kreativnost, a ponavljanje vještinu i sklad pokreta (prema Marić i Nurkić, 2014).

Kreativni ples (prema Sušan, 2014), dopušta i zahtijeva spontanu kreativnost i improvizaciju, za razliku od ostalih plesova. S druge strane, koncepti koji se uče kreativnim plesom izgrađuju osnovu za shvaćanje drugih vrsta umjetnosti. Poput glazbene i likovne (Brehm i McNett 2008, prema Sušan, 2014).

Kao korijen riječi ritam, Ainsley (2004) navodi grčku riječ „tok“, odnosno „protjecanje“. U širem smislu, odnosi se na protjecanje glazbe kroz vrijeme.

Razvoj je slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta. Ono se radi njih mijenja i postaje spretnije, veće, društvenije, sposobnije, prilagodljivije... (prema Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca i Letica, 2004).

Najprimjereniji način izvedbe je (prema Vlašić, Oreb, Horvatin-Fučkar, 2007), principom imitacije. U ovom radu mnogi i drugi autori će govoriti o ovome principu. U ovom radu bit će uzeti pojmovi imitacije i pretvaranja kao srodni pojmovi.

Biti će govora i o glazbenim sposobnostima. Njihovo postojanje je dokazano time što već i sam fetus reagira na vanjske zvukove i ritmičke podražaje. Na utjecaj glazbenih sposobnosti ima velik utjecaj i okolina. (prema Starc i sur., 2004).

SUMMARY

Author Morena Ravnić (2015) argues that movement is the „means“ with which a child expresses emotions, playing with movements of her body. In dance, there are no limits or a predefined choreography. Dance enables searching and communicating through movement (according to Sušanj, 2014). It influences creative expression and creativity, and a correct posture, and a sense of rhythm. Dance for children is the most appropriate means of expression. Free and uninhibited rhythmical movement offers joy and satisfies. Expression through movement develops creativity, while repetition develops skills and harmony of movement (according to Marić and Nurkić, 2014).

Creative dance (according to Sušanj, 2014), tolerates and demands spontaneous creativity and improvisation, which is different from other types of dance. On the other hand, concepts which are learnt through creative dance build a base for understanding other types of art. Such as music and fine art (Brehm and McNett (2008, according to Sušanj, 2014).

As the origin of word rhythm, Ainsley (2004) points out Greek word „flow“, in other words „run through“. Its wider meaning is related to running music through time.

Progress is a sequence of change in the characteristics, abilities and behaviour of a child, as a result of which a child changes and becomes handier, bigger, more social, more capable and more adaptable... (according to Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca and Letica, 2004).

The most appropriate way to perform (according to Vlašić, Oreb, Horvatin-Fučkar, 2007), is through the principle of imitation. In this theses many other authors will be referred to about this principle. Furthermore this theses will take concepts of imitation and conversion as related concepts.

There will also be a discussion about musical ability. Its existence is proven by the reactions of a fetus to external sounds and rhythmic stimulations. Furthermore, the environment also has a big influence on musical ability (according to Starc and associates, 2004).

UVOD

Kalish, 2000 (prema Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007) navodi kako današnja djeca zbog prosječno niskog stupnja razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti imaju nizak stupanj samopoštovanja, lošu sliku o sebi i nedovoljno energije da djeluju na najboljoj razini. Djeca u današnje vrijeme malo vremena provode u igri na otvorenom, a sve više u statičkim aktivnostima (Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007).

Manasteriotti (1981) navodi da se djeca rađaju s nekim muzičkim sklonostima. Na njihov razvoj utječe ponašanje okoline i njegova aktivnost.

Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar (2007) navode da je ples idealna aktivnost u radu s djecom predškolske dobi. Iz razloga što on poštuje pravila rasta i razvoja, zadovoljava potrebu za kretanjem i igrom, predstavlja i dobru bazu za budući sportski život djece, bez obzira na njegov budući smjer.

Jedan od oblika pokreta u finoj motorici bio bi kucanje ritma rukom. S obzirom da se radi o predškolskom uzrastu, ovaj oblik nije moguće provoditi u svim odgojnim skupinama. Iz tog razloga će ovaj rad povezivati pokret skoro isključivo s plesom, za kojeg ima više literature i primjereniji je u svim odgojnim skupinama.

Manasteriotti (1981) navodi i kako muzika unosi u život djeteta toplinu i radost. Isto tako udio muzike je važan u fizičkom i psihičkom razvoju djeteta. Ona navodi i kako je muzika kao i ostale grane umjetnosti, nezamjenjivo sredstvo estetskog odgoja. Njezina je bit da u djeci razvija osjećaj i smisao za lijepo u muzici, da postavlja temelje muzičkog ukusa, i da djecu osposobi za pronalaženje izvora estetskih doživljaja i potiče na razvoj stvaralačkih snaga.

RAZRADA

1. Glazba

Prema autoru Peteru Gammondu iz 1994. godine, glazba je slučajan sklop melodije, suzvuka i ritma u kojem većina ljudi uživa. Isti autor navodi i kako je glazba odavno službeno prihvaćena i ustoličena kao „umjetnost“. Bez obzira na starost ovih tvrdnji, one i danas vrijede. Iz razloga što se oblici, primjerice prenošenja i mjesta na kojem se ona pušta (gramofonska ploča, Walkman, MP...), mogu promijeniti, no njena bit ostaje ista.

Izvođenjem igara uz muziku, (prema Manasteriotti Višnji, 1981), razvijaju se kod djece osnovni pokreti, hod i trčanje. Jača se njihova muskulatura i organizam, i utječe se na pravilno držanje tijela, uz muziku pokreti postaju pravilniji i skladniji. Tako se utječe na pravilan fizički razvitak djece muzičkim odgojem. S druge strane, velik doprinos muzičkog odgoja je i na razvoj govora. Pjevanjem djeca aktiviraju govor, ubrzava se razvijanje njihova glasa, i obogaćuje se rječnik. Pjevanjem se mogu ispraviti i nedostaci koji se katkada javljaju u govoru. Isto tako pjevanjem se razvijaju pluća i prsni koš djeteta, disanje postaje ravnomjernije i dublje. Time se utječe na fizički i psihički razvoj djeteta. Muzikom razvijamo i intelektualne sposobnosti djece. Učenjem pjesama i igara djeca razvijaju um, u želji da shvate što im muzika „govori“. Zato pažljivo slušaju muziku, a time razvijaju pažnju i pamćenje. Mogućnost poistovjećivanjem sa živim bićima, predmetima i pojavama u muzičkim igrama, daje djetetu mašta.

Kao što je već navedeno, djeca se rađaju s nekim muzičkim sklonostima. One se u prvoj godini života (u povoljnim prilikama) mogu razviti u elementarne sposobnosti. Dok u nepovoljnim, većinom ne razviju taj potencijal. Na razvoj sposobnosti utječe ponašanje sredine (u kojoj dijete živi) i njegova aktivnost. Sredina može položiti temelje za razvijanje interesa i ljubavi djeteta prema muzici. Može razvijati one elemente na kojima se zasniva muzički odgoj: muzički sluh, glas djeteta i osjećaj za ritam.

2. Pokret

Autorica Morena Ravnić (2015) proučavala je razvoj aktivnosti i pokreta kod djece predškolske dobi. Prema autorici, pokret je „sredstvo“ kojim dijete istražuje i iskazuje svoje emocije, igrajući se pokretima svojeg tijela. U plesu nema ograničenja niti unaprijed razrađene koreografije, dijete „piše“ svojim tijelom kojim izražava sebe.

2.1. Prednosti primjene plesa u radu s djecom predškolske dobi

Prema Hraski i Živčić (1996, prema Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007) potreba za kretanjem i igrom najznačajniji je biološki faktor pravilnog i zdravog tjelesnog razvitka predškolskog djeteta. Isti autori navode i kako (prema Hraski i Živčić, 1996) sudjelovanje djece u organiziranim tjelesnim aktivnostima pridonosi objektivnijem samovrednovanju, smanjenju anksioznosti, potištenosti i stresa.

Prema autorima Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar (2007) ples je idealna aktivnost u radu s djecom predškolske dobi. On poštuje pravila rasta i razvoja, zadovoljava potrebu za kretanjem i igrom, predstavlja i dobru bazu za budući sportski život djece bez obzira na njegov budući smjer.

2.2. Ples

Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar (2007) pišu kako je ples konvencionalno estetsko gibanje i temelji se na prirodnim oblicima kretanja (hodanja, trčanja, skakanja, puzanja, provlačenja...). To je prema autorima izuzetno važno s obzirom na to da djeca u današnje vrijeme malo vremena provode u igri na otvorenom, a sve više u statičkim aktivnostima. Tako plesnim iskustvom nauče kontrolirati svoje kretanje, što im pomaže u svakodnevnom životu, igri i sportu kojim će se u budućnosti baviti. Izvedba plesa je u različitim tlocrtnim oblicima (formacije kruga, vrste, kolone...) i uz različitu pratnju (uz glazbu, pjesmu i udaraljke). Ovo sve pozitivno utječe na razvoj osjećaja za ljepotu i sklad kretanja.

Uz ples dijete će (prema autorima Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007), lakše usvojiti pojmove poput gore-dolje, lijevo-desno, naprijed-natrag, što je i jedan

od osnovnih uvjeta za upis u osnovnu školu. Ples utječe i na kreativno izražavanje i stvaralaštvo, i na pravilno držanje tijela. Te u konačnici ples utječe i na osjećaj za ritam. Plesom će se taj osjećaj „izazvati“, a djeca će ga dalje sama izražavati na svoj način.

Prema Joyce (Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007) razvoj dječjeg stvaralaštva u modernom plesu je na prvom mjestu. Kroz ples dijete zadovoljava svoje potrebe. Duh i tijelo se plesom sjedinjuju. Tijekom plesa prema Joyce, djeca nisu opterećena rezultatom igre, predmetom ili osobom, već su svjesno vezana za čin kretanja. Pokretom otkrivaju svoje tijelo, jezik, maštu, um i ideje. Uče mogućnosti svoga tijela, te koliko snage i energije imaju. Postaju svjesni sebe i prostora oko sebe, dinamike, tempa i ritma.

„Svaki sadržaj koji želimo prezentirati djeci i od njih zahtijevamo da ga svladaju, mora biti opisan i izveden na način primjeren dječjoj dobi.“ (Vlašić, Oreb, Horvatin-Fučkar, 2007, str.242). Autori smatraju i kako je najprimjereniji način izvedbe principom imitacije svega što dijete okružuje (u svakodnevnom životu). Autori za primjer navode životinje, pojave (hladnoća, toplina, kiša, godišnja doba...) i prirodu. Najbolje je prezentirati sadržaje kroz priču, te rječnikom i opisom bliskim djeci.

Iz tog razloga je ples dobar za rad s predškolskom djecom. Kroz plesni pokret je jednostavno ispričati priču, oživjeti likove (primjerice iz animiranih filova) i imitirati stvarni svijet. Pozitivno utječe i proces osmišljavanja, uvježbavanja i prezentacije plesnih koreografija. Koreografije se sastoje od plesnih elemenata.

Pokreti koji se primjenjuju u koreografiji su jednostavni, ponavljaju se više puta i ne smiju se prevelikom brzinom izmjenjivati. Više pažnje potrebno je usmjeriti na razne formacije i izmjene u njima.

Za glazbu (uz koreografiju) se odabire ona koja tekstom i melodijom upućuje na likove koje djeca plesom predstavljaju. Kod djece glazba (prema autorima) izaziva pozitivne emocije, razdraganost i dobro raspoloženje. Dok izvođenje pokreta pridonosi razvoju ritma i koordinacije.

S djecom je moguće primijeniti različite vrste plesnih izražaja. Od elemenata klasičnog baleta, do modernog plesa; i od društvenog do narodnog plesa. Pri odabiru vrste plesa važno je pružiti djetetu (prema autorima Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007) rani doticaj djetetu sa svim plesovima i mogućnost odabira. Na taj način će se dijete prema svojim sklonostima, sposobnostima i željama moći usmjeriti i specijalizirati za neku plesnu vrstu (ako ples ostane njegov konačni odabir).

3. Ritam

Ainsley (2004) kao korijen riječi ritam navodi grčku riječ „tok“, odnosno „protjecanje“. U širem smislu on se odnosi na protjecanje glazbe kroz vrijeme. Ritam se prema njemu može prepoznati samo kroz čimbenike poput melodijske akcente¹ i ponavljanje glazbenih fraza².

Definicija melodije je slijed nota. Šire značenje melodije odnosi se na oblik i odnos između nota.

Ainsley navodi, kao što takt čine pravilno grupirane dobe, tako i veliki dio zapadnjačke glazbe čine fraze. One su građene od pravilno grupiranih taktova.

Isti autor navodi kako je doba osnovna vremenska jedinica u glazbi. Ona se ponavlja u pravilnim intervalima, a obično se opisuje pomoću najmanjih jedinica: četvrtinki, polovinki i osminki. Doba glazbenog djela se označava nazivnikom razlomka, koji se nalazi na početku (nakon violinskog ključa). Prema Ainsleyu (2004) su dobe obično grupirane u obrasce koji se redovito ponavljaju i tako određuju mjeru. Primjerice tri četvrtinke se mogu pravilno grupirati u nekoj skladbi, i to će na njenom početku biti označeno s $\frac{3}{4}$. Mjera te skladbe je $\frac{3}{4}$, a okomite crte dijele skupine po tri četvrtinke. Note koje su tako skupljene nazivaju se taktovi, a crte između njih su taktne crte. Neke druge mjere su: $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ i $\frac{2}{2}$.

3.1. Mjere

Ainsley (2004) isto piše kako je početkom 20. stoljeća Stravinski koristio složene mjere (skladba *Posvećenje proljeća*, 1913), notirao ih je kao slijed taktova različitih mjera ($\frac{2}{16}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{5}{16}$, $\frac{3}{4}$ brzo se izmjenjuju). On nije jedini skladatelj koji je eksperimentirao s neuobičajenim mjerama, to je radio i Mussorgski u promeni *Slika s izložbe* (1874).

Dvadeseto stoljeće smatra se (prema Ainsley), glazbenim razdobljem s najsloženijim ritmovima, te se u njemu više eksperimentiralo ritmom nego ranije. Složene ritmove nalazimo i u kasnom srednjem vijeku.

---

¹ Akcent je prema Anić i Goldstein (2007) isticanje jednog tona ili akorda u muzičkom govoru.

² Fraza je prema Anić i Goldstein (2007) najmanja melodijski ili ritmički zaokružena glazbena cjelina.

Skladatelj Elliot Carter eksperimentirao je s ritmom svoje glazbe. To je napravio tako da je uvodio brze promjene mjere (metra) bez dosljednog obrasca ponavljanja. Ovu tehniku nazivamo promjenjivom metrikom (varijabilni metar). Na skladatelje su utjecali i složeniji ritmovi, koji su se koristili u Africi i Aziji. Neki skladatelji su eksperimentirali i tako prepuštali izvođaču odabir ritma za pojedino glazbeno djelo.

Ovaj postupak rezultirao je tako da su francuske čembalističke preludije (iz 17. stoljeća) zapisane bez ritma.

3.2. Tempo i poznati ritmovi

Ainsley (2004) piše kako je tempo talijanska riječ koja znači vrijeme. Univerzalno ova se riječ koristi za označavanje brzine izvođenja glazbenog djela. Brzina se koristi i za određivanje karaktera određene skladbe, primjerice brzi ples je za veselu skladbu. Brzina glazbenog dijela ne ovisi samo o brzini izvođenja njegovih tonova, već i o tome koliko često se izmjenjuju harmonije i čuju akcenti.

Istodobno zvučanje više tonova je harmonija. Pojam „harmonija“ proizlazi iz grčke riječi. Ona označava sklad i način na koji se platnice broda spajaju u cjelinu. Zato skladba s vrlo brzim notama može zvučati prilično sporo, ako se brze note pojavljuju samo kao dekoracija glavnih doba. Kao primjer Ainsley (2004) navodi Bachov *Brandenburški* koncert br. 4., u vrlo brzim violinskim pasažama u prvom tempu. Danas izvođači ne odstupaju toliko od naznačenog tempa, kao što su to radili krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Danas oni pokušavaju koliko je moguće biti vjerni skladateljevim uputama.

Isti autor navodi kako je plesačima zahvaljujući pravilnom ritmu u plesovima, omogućeno da održe tempo i korak. Iz toga razloga fraze i taktovi³ moraju biti zvučno raspoznatljivi. Zato većina plesova ima odmah raspoznatljive ritmove. Nacionalno podrijetlo mnogih plesova je poznato, različiti ritmovi mogu poslužiti skladateljima i za brzo određenje zemalja i ugođaja. Neki poznati ritmovi su: gigue (engleski ples), ländler, marš, mazurka (poljski ples), menuet (francuski ples), polka (češki ples), poloneza (poljski ples), kadrila (napoleonski ples), ragtime, rumba (kubanski ples), samba (Afričko-brazilski ples), sarabanda (ples iz Španjolske i

---

³ Takt je glazbena mjera (primjerice tročetvrtinski takt), prema Anić i Goldstein (2007).

južne Amerike), tango (argentinski ili afrički ples), tarantella (napuljski ples) i valcer (austrijski ples).

4. Razvojne karakteristike djece predškolske dobi (prema kineziolozima)

Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar (2007) navode kako predškolska dob obuhvaća djecu u dobi od 3. do 6. (7.) godine. U odgojno-obrazovnim institucijama rad se odvija u tri dobne skupine: mlađoj (od 3. do 4. godine), u srednjoj (od 4. do 5. godine), i u starijoj (od 5., 6., i 7. godine).

Neke od karakteristika zajedničke svim dobnih skupina su: individualne razlike, osiguravanje uvjeta za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja. Individualne razlike među djecom su velike, pa kronološka dob ne bi trebala biti jedini kriterij za rukovođenje u radu. Potrebno je uvažavati individualne razlike pojedinog djeteta. Osnovni cilj i zadaća u radu s djecom predškolske dobi je osiguravanje uvjeta za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, odnosno razvoj osobina i sposobnosti uz istodobni odgoj i obrazovanje.

Ovi autori navode kako u mlađim dobnim skupinama sposobnost koncentracije je kratkotrajna, različitih su osjećaja, i reakcija, brzo prelaze iz jednog raspoloženja u drugo i podložna su sugestiji.

Za kasniju dob karakteristično je jačanje sposobnosti kontrole emocija. Iz tog razloga je kraj predškolske dobi pogodan za sve oblike suradnje. Zbog kratkotrajne koncentracije potrebno je stalno mijenjati sadržaje, dolazi do brzog zasićenja istih ili sličnih pokreta i kretnji. Djeca kasnije dobi se brzo umaraju, zato rad treba izmjenjivati s aktivnim odmorom. Za kasniju dob karakteristično je i da djeca dobro vladaju krupnim pokretima i usvajaju ih relativno brzo.

Nije potrebno inzistirati na točnom izvođenju i prevelikom opterećenju pokretima. U takvim okolnostima djeca mogu (prema autorima Vlašić, Oreb i Horvatin-Fučkar, 2007) odustati od rada i daljnje suradnje. Navode i kako s djecom predškolske dobi sve treba raditi igrajući se, jer vježbanje i tjelesnu aktivnost drugačije ne doživljavaju.

4.1. Razvoj djeteta predškolske dobi

Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca i Letica (2004) opisuju razvoj kao slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta radi kojih se ono mijenja i postaje spretnije, veće, društvenije, sposobnije, prilagodljivije...

Poznavanje dječjeg razvoja, na domenama motoričkog, socio-emocionalnog i spoznajnog, temelj je dječje psihologije. Iste autorice navode kako nas istraživači dječjeg razvoja upućuju na važnost redoslijeda razvojnih stadija. Prema njima svaki razvojni stadij nosi promjene u oba smjera. Napredak u jednom području prati zastoje u drugom području. Kroz dječji razvoj se prema njima prelamaju nasljedni (biološki i genetski) i okolinski utjecaji (učenje i odgoj). Svi koji se bave djecom (prema Starc, Čudini Obradović, Pleši, Profaci i Letici, 2004), moraju znati i razumjeti gdje dijete jest u određenom trenutku svoga razvoja, i koji utjecaji psihološki i socijalni tome pridonose. Na dječji razvoj utjecaji iz ranog djetinjstva djeluju i na kasniji razvoj. Isto tako, poznavanje prirode procesa ranog razvoja pomaže u razumijevanju kasnijih složenih ponašanja.

Bitno je poznavanje karakteristika razvoja kako bi se mogli stvoriti optimalni uvjeti za razvoj u okolini djeteta. Optimalni uvjeti odnose se na materijalni okoliš i socijalnu okolinu. Materijalni okoliš okružuje dijete, odnosi se na prostor, predmete, mogućnost kretanja i baratanja, poticaje... Dok se socijalna okolina odnosi na nazočnost, dostupnost i reakcije odrasle osobe. Odnosno tjelesni dodir, emocije, komunikaciju, druženje...

4.2. Razvoj motorike

Razvoj motorike, navode Starc, Čudini Obradović, Pleši, Profaci i Letici (2004), kako se može pratiti kroz faze, usavršavanje držanja tijela (postularne kontrole), kretanja (lokomocije) i baratanja predmetima (manipulacije).

U skladu s razvojnim načelima, motorički razvoj se događa određenim redoslijedom. Dijete upravljanje voljnim pokretima započinje kontrolom pokreta glave i vrata. Postupno nakon njih prelazi na kontrolu pokreta ruku, i zatim nogu (cefalokaudalno načelo).

Drugi smjer razvoja kontrole je od sredine trupa prema ekstremitetima. Odnosno najprije dijete upravlja pokretima ruku iz ramena, i zatim iz lakta i na kraju šake i prstiju (proksimalno načelo).

Temelj za razvoj osnovnih pokreta i prirodnih oblika kretanja čine rane motoričke aktivnosti. Osnovni pokreti i prirodni oblici kretanja javljaju se u dobi između druge i sedme godine. Vasta i suradnici (1998, prema Starc, Čudini Obradović, Pleši, Profaci i Letici, 2004) u osnovne pokrete ubrajaju tri skupine pokreta: kretanje (hodanje, trčanje, skakanje, preskakivanje, poskakivanje...), održavanje ravnoteže (držanje glave, savijanje, istezanje, okretanje, kotrljanje...) i baratanje predmetima (bacanje, hvatanje...). Osnovni pokreti temelj su motoričkih vještina. Pojavljuju se po pravilu u sve djece. Njihovo usavršavanje nastavlja se u školskoj dobi, a temelj su sportskih vještina. Od prvih pokušaja djeteta u izvođenju osnovnih pokreta, do zrele skladne radnje prođe i do tri godine prema Vasti i sur. (1998) i Teodorović i sur. (1997) (prema Starc i sur., 2004). Zato djetetu treba dati dovoljno vremena i prostora da prakticira, vježba i na taj način usavršava motoričke vještine. Preko tri faze se razvijaju temeljne vještine. U *početnoj fazi* usvaja se gruba koordinacija i osnovni tijek kretanja. U ovoj fazi dijete pokušava izvesti sklop pokreta, no nedostaju mu pripremne i završne komponente. U *osnovnoj ili prijelaznoj fazi*, usvaja se fina koordinacija i diferencijacija pokreta. Više je kontrole nad pokretima, no oni još uvijek ne čine povezanu cjelinu. *Zrela faza* karakteristična je po stabilizaciji. Svi sastavni pokreti (dijelovi) postaju dobro uklopljeni u skladnu radnju.

Prema Starc i sur. (2004), motoričke sposobnosti određuju kakvi će biti pokreti i kretanje djeteta (spretni, precizni, brzi). Motoričke vještine su prema Petz (1992, Starc i sur., 2004), temelj su za razvoj i usavršavanje nekih vrsta pokreta i motoričkih vještina. Rođenjem sve sposobnosti su samo potencijal koji će se tek razviti. Isto kao i ostale sposobnosti (poput intelektualnih i glazbenih), i motoričke sposobnosti određene su nasljednim faktorima i ovise o uvjetima u kojima dijete raste.

Starc i sur. (2004) navode osnovne motoričke sposobnosti: ravnotežu, koordinaciju, snagu, brzinu, gipkost, preciznost i izdržljivost. Njihov razvoj možemo pratiti već u predškolskoj dobi.

Sposobnost održavanja tijela u izbalansiranom položaju je *ravnoteža*. Održavanje tijela u mirovanju (statička) razlikujemo od održavanje ravnoteže u

kretanju, i balansiranje predmeta. O genetičkom nasljeđu i razvijenosti neuroloških struktura ovisi sposobnost održavanja ravnoteže. Na nju je samo djelomično moguće utjecati vježbanjem. *Koordinacija ili okretnost*, odnosi se na usklađenost i spretnost pokretanja cijelog tijela. Na pokrete ruku, brzinu učenja i izvođenja složenih pokreta, i na njihovo skladno izvođenje u ritmu. Ova sposobnost ovisna je u velikoj mjeri o neurološkim strukturama i nasljeđu. Na mišićne sile koje pokreću tijelo ili teret odnosi se *snaga*. Prepoznajemo je u mišićima ruku i ramenog pojasa, trupa i nogu. Ona je jedna od sposobnosti koja se može u većoj mjeri razvijati vježbanjem.

Sposobnost brzog izvođenja jednostavnih motoričkih pokreta je *brzina*. U velikoj mjeri ovisi o nasljednim faktorima. *Pokretljivost ili gipkost (fleksibilnost)* je sposobnost izvedbe pokreta s velikom amplitudom. Ova sposobnost ovisi o elastičnosti mišića i ligamenata. Isto kao i o pokretljivosti zglobova. Povezana je s snagom i brzinom. Sposobnost izvođenja točno usmjerenih i doziranih pokreta je *preciznost*. Ona je osjetljiva sposobnost koja ovisi o perceptivnoj kontroli mišićne aktivnosti, procjeni vremena i udaljenosti. Ova sposobnost najviše ovisi o emocionalnom stanju. Sposobnost dužeg izvođenja neke aktivnosti nesmanjenim intenzitetom je *izdržljivost*. Vezana je za stanje krvožilnog i respiratornog sustava, i ovisi o motivaciji. Na ovu sposobnost može se utjecati vježbanjem.

Prema Starc i sur. (2004) omogućavajući i potičući dijete da se kreće i vježba, utječemo na razvoj manje-više svih motoričkih sposobnosti. Prema Elleneby (1990, prema Starc i sur., 2004), u pojedinoj dobi izraženiji je razvoj određenih sposobnosti. Do druge godine razvoj motorike ovisi prvenstveno o neurološkom sazrijevanju, kasnije je napredovanje pod većim utjecajem okolinskih uvjeta za vježbanjem (već razvijenih pokreta).

Tablica 1. Glavne prekretnice u razvoju motorike (Starc i sur., 2004)

Prosječna dob pojavljivanja	Držanje i kretanje u prostoru
2-3 godine	postignuća: održavanje ravnoteže, naizmjenično pokreti ruku i nogu pri hodanju, trči uz teškoće zaustavljanja, poskakuje
3-4 godine	postignuća: usavršavanje ravnoteže (stoj na jednoj nozi), usavršavanje trčanja, skakanja, skok u dalj

4-5 godina	usavršavanje ravnoteže, hodanje u svim smjerovima, usavršavanje trčanja, skok u vis i dalj, teškoće s preskakanjem prepreka
5-6 godina	uspostavljena ravnoteža, hodanje poput odraslih, usavršavanje skakanja
6-7 godina	usavršavanje ravnoteže, povezivanje hodanja, trčanja i bacanja, usavršavanje skakanja

4.3. Razvoj spoznaje

Spoznajni razvoj odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i prilagoditi svijet koji ga okružuje. Dijete se najviše služi zamjenama riječ/slika (simboličke sheme) od kraja 2. do 6.godine. (Starc i sur., 2004).

Misaone operacije (usporedba, analiza, apstrahiranje) dijete stječe oko 6.godine. To će mu omogućiti postupni razvoj najsavršenijih zamjena za stvarnost (riječ/pojam). Pojam je zamjena za predmet ili pojavu koja nije slika tog predmeta, i nije mu slična. Pojam u sebi sadrži predmete koji imaju bitno zajedničko svojstvo. Dijete će postupno moći zanemarivati nebitna pojedinačna svojstva predmeta. I zadržati u svijesti bitno svojstvo.

Starc i sur.(2004) isto tako navodi kako se spoznajni razvoj događa postupnim ovladavanjem sve složenijim zamjenama za stvarnost i misaonim operacijama. Ovaj razvoj zbiva se uz neke neophodne uvjete, djetetova aktivna interakcija s okolinom, tumačenje djetetova iskustva, osiguravanje uvjeta razvoja pozornosti i misaonih strategija.

Kako bi dijete razumjelo i ovladalo novostečenim iskustvom, treba ga svrstati u manji broj sličnih iskustva i staviti u odnos s prijašnjim doživljajima. Pri tome mu je kako navodi L.Vigotski (prema Starc i sur., 2004) potrebno aktivno posredovanje odraslog pojedinca, koji će novi doživljaj imenovati, objasniti i proširiti novim imenima (stvari i pojava).

Djetetu treba osigurati uvjete u okolini koji će mu omogućiti razvoj procesa obrade podataka, odnosno obraćanje i zadržavanje pozornosti, pamćenje, primjenu strategija pamćenja, učenja, predočavanja i rješavanja problema. Blair (2002, prema Starc i sur., 2004) navodi kako za je za takav razvoj ponajprije potrebna sigurnost, ljubav okoline, odsutnost straha i stresa. Prava okolina će djetetu omogućiti pravilan razvitak potrebnih živčanih struktura.

Piaget je (prema Starc i sur., 2004) opisao različite stadije usvajanja složenijih misaonih struktura kroz koje prolazi dijete tijekom djetinjstva sve do 11. ili 12. godine. On navodi četiri razvojna razdoblja: senzomotorno, predoperacijsko, razdoblje konkretnih operacija i razdoblje formalnih operacija. *Senzomotoričko razdoblje* traje (od rođenja do druge godine) odnosi se na niz mogućnosti jednostavnog spoznavanja okoline. Ono se temelji na izravnom djelovanju djeteta na okolinu. *Predoperacijsko razdoblje* (od druge do šeste godine) karakteristično je po postupno složenijem djetetovom korištenju simbola, kako bi kognitivno reprezentiralo svijet oko sebe. Dijete koristi riječi i brojeve. Akcije se više ne moraju izvoditi tjelesno već upotrebom unutarnjih simbola i mentalno. Prema Vasta i sur. (1998, prema Starc i sur., 2004) možemo u predoperacijskom razdoblju uočiti egocentričnost, centraciju i nemogućnost očuvanja okoline.

Kod egocentrizma postoje dvije faze, rani i kasniji. U ranom egocentrizmu dijete nema jasan osjećaj odvojenosti od okoline. Kasniji egocentrizam karakterističan je po tome što dijete razlikuje sebe od okoline, no ne može zauzeti tuđe motrište i stajalište (razumjeti tuđi položaj druge slike stvarnosti). Isto tako u kasnijem egocentrizmu dijete ne prihvaća zajednička pravila, sebe postavlja u središte zbivanja i zato teško prihvaća pravila i gubitak u igri. Egocentrizam se gubi između šeste i sedme godine.

Centracija je nesposobnost djeteta da se usredotoči istovremeno na nekoliko svojstava (ono je usredotočeno samo na jedno svojstvo).

U *periodu konkretnih operacija* (od šeste do jedanaeste godine) mentalne operacije će omogućiti logičko rješavanje problema s konkretnim objektima. *Period formalnih operacija* (nakon jedanaeste godine) obilježen je time da mentalne operacije višeg stupnja omogućavaju logičko rezoniranje i apstraktno mišljenje.

Tablica 2. Karakteristike dječjeg mišljenja od 2.-6.(7.) (Starc i sur., 2004)

Karakteristika mišljenja	Dijete između 2. i 6. (7.) godine
animističko mišljenje	pridavanje predmetima i pojavama svojstva živih bića
ograničenost na percepciju	zaključivanje na temelju onog što vidi (ili mu se čini da vidi)
Ireverzibilnost	nesposobnost vraćanja u mišljenju koracima unatrag (na početno stanje)
nesposobnost grupiranja u pojmove i podpojmove	nemogućnost pronalaženja bitnog zajedničkog svojstva, i smještanje pojma u širu klasu pojmova

4.4. Razvoj govora

Govor je viša psihološka aktivnost, ona čovjeku omogućuje da koristeći sustav znakova i simbola priopćava znanja, osjećaje, potrebe i mišljenje drugim ljudima. U ljudskom govoru osnovni simboli su riječi. Njihova najvažnija funkcija je komunikacija (Starc i sur., 2004). Rano djetinjstvo je osjetljivo razdoblje usvajanja govora. Lennenberg (prema Starc i sur., 2004), navodi kako je kritični period u kojem djeca započinju govoriti, nalazi se u rasponu od osamnaestog do dvadeset četvrtog mjeseca poslije rođenja. Period od druge godine do puberteta smatra se osjetljivim razdobljem za razvoj govora. Bitno je da dijete u osjetljivom periodu ima adekvatnu socijalnu stimulaciju. Tako će doći do korištenja njegovih urođenih mogućnosti, a samim time do razvoja govora. Period od druge do dvanaeste godine života mozak ima najbolje mogućnosti za fleksibilnu organizaciju mnogih kognitivnih funkcija (osobito onih povezanih s govorom). Nakon tog razdoblja, fleksibilnost mozgovne reorganizacije pada.

Govorni razvoj može se pratiti preko dva razdoblja: predverbalno i verbalno. Predverbalno razdoblje traje od rođenja do prve smislene riječi/rečenice. Verbalno razdoblje traje od prve smislene riječi/rečenice, do automatizacije govora. Djeca s navršene tri godine mogu smišljati priče. Osim priča smišlja i neologizme. Izvedenice iz standardnog rječnika.

Djeca dobro vladaju govorom od oko četiri godine nadalje i tada vole govorne igre nonsensnog sadržaja (ispričati nešto naopačke, pogrešno, smješno, besmisleno i nelogično). Rado se igraju ulogama: govore u ime druge osobe, lika, priče, lutke, životinje i predmeta. Ona imaju i poseban osjećaj ritma i melodije u jeziku.

4.5. Emocionalni i socijalni razvoj

Dijete oprema Starc i sur. (2004) postupno razvija odnose prema sebi i ljudima iz svoje okoline. Postupno uči izražavati i razumijeti emocije ljudi koji ga okružuju. Snaga odnosa i razumijevanja ovisi o djetetovu temperamentu. On je određen djetetovim biološkim predispozicijama i snažno oblikuje reakcije okoline na dijete. Temperament je prema Rothbart i sur. (2000, prema Starc i sur., 2004) specifičnost svakog djeteta koja se očituje kao njegova reaktivnost na okolinu i sposobnost samoregulacije ponašanja (pretpostavlja se da je nasljedno određena).

Emocionalni razvoj jedan je od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti. Rezultat je međusobnog utjecaja nasljednih mehanizama reagiranja na emocionalne situacije i procesa socijalizacije u obitelji i neposrednoj okolini (Starc i sur., 2004).

Za razvoj društvenosti prema Andrić i Čudin-Obradović (1994), usporedno s svakidašnjim interakcijama s roditeljima, potrebne su i česte interakcije s vršnjacima. Druženje s vršnjacima omogućuje isprobavanje i usavršavanje socijalnih vještina.

4.6. Razvoj igre

Preko igre dijete raste i razvija se. Kako navode Starc i sur. (2004), igrom djeca iskušavaju različite aspekte socijalnog, emocionalnog, tjelesnog i spoznajnog razvoja.

Starc i sur. navode spoznajne razine igre: funkcionalnu igru, konstruktivnu igru, igru pretvaranja, i igru s pravilima. Funkcionalna igra je vrsta igre u kojoj dijete koristi, isprobava i razvija svoje sposobnosti. Konstruktivna igra je ona u kojoj se dijete služi predmetima, barata njima s namjerom da nešto stvori. Igra pretvaranja je

vrsta igre u kojoj djeca koriste predmet ili osobu kao simbol nečeg drugog. Igre s pravilima se igraju prema unaprijed poznatim pravilima.

Isti autori dijele igru i na društvenoj razini na: igru promatranja, samostalnu igru, usporednu igru, usporedno-svjesnu igru, jednostavnu socijalnu ili povezujuću igru, komplementarnu, uzajamnu igru i suradničku igru. Igra promatranja je gledanje drugih kako se igraju (bez uključivanja). Samostalna igra je samostalno i nezavisno igranje, bez pokušaja približavanja drugoj djeci. Usporedna igra je vrsta igre u kojoj se djeca igraju jedno pokraj drugog. Sa sličnim materijalima, ali bez druženja ili suradnje. Usporedno-svjesna igra je igra u kojoj djeca priznaju prisutnost drugog djeteta uspostavljajući kontakt pogledom. Jednostavna socijalna igra je ona u kojoj dolazi do porasta kontakta među djecom. Djeca se igraju u blizini, započinju razgovor, smiješe se i izmjenjuju igračke. Komplementarna i uzajamna igra vrsta je socijalne aktivne igre. U njoj djeca „uzimaju i daju“. I suradnička igra u grupi je nastala radi obavljanja neke aktivnosti ili postizanja nekog cilja.

Poseban oblik suradničke igre je „igra pretvaranja“. U njoj djeca zamišljaju svoje i tuđe emocije u različitim izmišljenim odnosima i scenarijima. To osobito poticajno djeluje na razvoj djetetove društvenosti.

5. Razvoj glazbenih sposobnosti

Prema spoznajama Hodges (2002) i Patt (1997) (prema Starc i sur., 2004), glazbene sposobnosti su nasljeđene biološke mogućnosti prepoznavanja i reprodukcije zvukova i zvukovnih kombinacija. Svako dijete normalno razvijeno posjeduje te biološke glazbene mogućnosti. Glazbene sposobnosti rano se pokazuju, i fetus reagira na vanjske zvukove i ritmičke podražaje. Djeca već u prvom tjednu života mogu razlikovati visinu tona.

Starc i sur. navode (2004) kako se zna da su biološke pretpostavke glazbenih sposobnosti funkcija specifičnih struktura u prednjem dijelu desne moždane polutke. Ove strukture omogućuju glazbenu percepciju, odnosno osjetljivost za visinu tona, ritmičke izmjene tona, jakost tona i melodičku strukturu. Nekoliko različitih sposobnosti pripada glazbenim sposobnostima. To su: razumijevanje melodije, pamćenje melodije, percepcija ritma, shvaćanje tonaliteta, utvrđivanje intervala

(vanjskim odnosom između tonova), sposobnost uočavanja estetskog značenja i apsolutni sluh. Od njih je najvažnija razumijevanje melodije, ona se temelji na osjećaju za visinu tona. Glazbena sposobnost je prema Starc i sur. (2004) biološki utemeljena i zasebna od sposobnosti govora. Sva djeca pri rođenju imaju biološku osnovu za razvoj glazbenih sposobnosti, no u tom području velike su individualne razlike. Sva djeca pokazuju razvoj glazbenih sposobnosti od rođenja nadalje. On ima pravilan, za svu djecu podjednak tijek razvoja.

Tablica 3. Tijek razvoja glazbenih sposobnosti (prema Starc i sur., 2004)

Dob	Funkcija	Manifestacija
FAZA SLUŠANJA		
0 – 1 mj.	reagiranje na zvuk	žmirkanje, podrhtavanje
1 mj.	reagiranje na zvuk	„akustična fiksacija“ – umirivanje pri slušnom podražaju
3 mj.	lociranje zvuka	okretanje glave prema zvuku
	diferencijanje slušnih podražaja	veća osjetljivost na tonove nego na govor
4 – 6 mj.	početak aktivne recepcije glazbe	sluša pažljivo, pokazuje znakove zadovoljstva, pokreće se na zvuk cijelim tijelom
FAZA MOTORIČKE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mj.	početak glazbenog oponašanja	pokušaj glazbene reprodukcije
6 – 9 mj.	gukanje kao odgovor na glazbu	reprodukcija promjena u visini ili ritmu
FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mj.	„glazbeno brbljanje“ diferencirano reagiranje	pokušaji glazbene reprodukcije
12 – 18 mj.	porast broja motoričkih reakcija na glazbu	razne reakcije ugone ili neugode na razne vrste glazbe
18 mj.	početak usklađivanja pokreta i glazbe	
FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
18 – 24 mj.	spontano pjevanje	pjevanje bez riječi u malim intervalima, oponašanje teksta, oponašanje nekoliko tonova melodije
2 – 3 god.	rivalitet spontanog pjevanja i oponašanja poznatih melodijskih sekvenca	

3 god.	porast glazbenog interesa; povećava se usklađivanje pokreta s glazbom; povećava se količina pjevanja po glazbenom modelu na račun spontanog pjevanja; uspješno oponaša ritam	pozorno slušanje, koncentracija na glazbene podražaje
FAZA IMAGINATIVNE PJESME		
3 – 4 god.	pjevanje raznovrsnih pjesama, često su izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama; melodijski su inventivne, ritmički skromne	

FAZA RAZVOJA RITMA		
5 – 6 god.	sposobnost održavanja ritma se poboljšava dvostruko; poteškoće; ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa, greške u intervalima, slučajno transponiranje u drugi tonalitet; još ne razlikuju: riječ, ritam i visinu tona	
FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH SPOSOBNOSTI		
6 – 9 god.	nagli razvoj melodičkih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti; u skladu s razvojem nastanka pojmova (u kognitivnom području) nastaju i glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi; percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet	

Starc i sur.(2004) navode kako na razvoj djetetove glazbene sposobnosti ima vrlo velik utjecaj okolina (u najranijem djetinjstvu). Za glazbenu osjetljivost se smatra da se prirodno razvija i postiže maksimalni stupanj između pete i šeste godine života. U tom području je osobito izraženo postojanje kritičnih razdoblja razvoja. Kritično razdoblje traje od rođenja do druge godine života. Ono je zapravo razdoblje najveće osjetljivosti za glazbene podražaje. Ovi autori navode i kako prirodno razvijanje glazbene sposobnosti treba poduprijeti pogodnim glazbenim okruženjem. Odnosno, dijete od početka izložiti pjevanju i glazbi, omogućiti mu aktivno sudjelovanje u glazbenom doživljaju. Na stupanj osjetljivosti na glazbu utjecati će količina i vrsta zvukovne okoline kojom su djeca okružena u najranijoj dobi.

Prirodna glazbena sposobnost stabilizira se između pete i osme godine. Ona predstavlja razvojni potencijal koji može biti veći ili manji, ovisno o djetetovim ranijim glazbenim iskustvima. U dva oblika se očituje prirodna glazbena sposobnost: sposobnost razlikovanja tonova i sposobnost razlikovanja ritma.

U obliku audijacije⁴ je osobito izražena prirodna glazbena sposobnost. Sposobnost audijacije osnova je glazbenog pamćenja, preduvjet za uspjeh u glazbenom obrazovanju. Audijacija je i neposredni izraz uspješnosti prve okoline u aktiviranju biološkog glazbenog potencijala. Što je veća prirodna biološka osjetljivost na glazbene podražaje, i što je bogatija i djetetu primjerenija bila glazbena okolina (od rođenja do djetetove šeste godine), veća će biti i audijacija.

Djeci koja pokazuju znakove glazbenog talenta treba posvetiti posebnu brigu za glazbeni odgoj. Glazbeni talent pokazuju samo neka djeca (za razliku od prirodne glazbene sposobnosti).

Starc i sur. (2004) osim ovoga navode i znakove glazbenog talenata.

Tablica 4. Znakovi glazbenog talenta (prema Starc i sur., 2004)

Znakovi u tablici poredani su prema dobi djeteta. Kod starije djece od pet godina možemo očekivati pojavljivanje svih znakova, dok kod one mlađe je moguće naići na bilo koji znak s popisa. Za djecu mlađu od tri godine tipično je prvih šest znakova.

Dijete:	nikad	često	uvijek
pokazuje zanimanje za zvukove u okolini			
umiruje se na zvuk ili glazbu			
pozorno i mirno sluša glazbu			
rado sudjeluje u glazbenim aktivnostima			
traži prilike za slušanje i stvaranje glazbe			
pokazuje znakove ugone, veselja i drugih emocija dok sluša glazbu			
reagira pokretima na ritam i promjene tempa			
voli opisivati pomoću zvuka i melodije			
uči melodiju „usput“ (dok radi nešto drugo)			
zamjećuje istodobno zvučanje različitih instrumenata u orkestralnoj izvedbi			
lako pamti i reproducira dijelove melodije			
točno reproducira pojačane tonove			
točno reproducira melodiju			

⁴ Snaga izravne impresije ili intuitivnog odgovora na glazbeni podražaj, bez glazbenog obrazovanja

Pravo utvrđivanje glazbenih sposobnosti mogu utvrditi samo glazbeni pedagozi. Njima treba dijete odvesti kada se primijeti da se neki znakovi pojavljuju (često ili uvijek), kako navode Starc i sur. (2004). Najviši stupanj glazbenog razvoja najuže je povezan s stupnjem i kvalitetom djetetova glazbenog iskustva tijekom ranog djetinjstva.

Simons (2001) naglašava (prema Starc i sur, 2004) dvostruko važnu ulogu vrtića. Razvijanje prirodne glazbene sposobnosti svakog djeteta i prvo prepoznavanje glazbenog talenta, za daljnje stručno vođeno školovanje.

5.1. Uvjeti za razvoj glazbenih sposobnosti

Pri organiziranju glazbenog poticaja (u vrtiću), treba djeci osigurati stjecanje „ključnih glazbenih iskustva“. To su: istraživanje glazbe uporaba glazbenih elemenata, stvaranje i izvođenje glazbe. (prema Starc i sur., 2004). *Glazbu* možemo *istraživati* pomoću: pokreta uz glazbu, istraživanje i prepoznavanje glasova, istraživanje instrumenata, istraživanje glasa pri pjevanju i slušanje i opisivanje glazbe. Sve aktivnosti treba organizirati u obliku igre i „projekta“. Uz posebno organizirane igre s pjevanjem (lopta i vijača), igre pretvaranja (igre kazališta, opere i koncert). *Uporabu glazbenih elemenata* odnosi se na osjećanje i izražavanjem ritma, prepoznavanjem boje zvuka, melodije, tempa i dinamike, te osjećanje i prepoznavanje takta. Starc i sur. (2004) kao treću domenu navode *stvaranje i izvođenje glazbe*. Ono se odnosi na reagiranje na različite tipove glazbe, sviranje jednostavnim instrumentima (udaraljke, ksilofon), pjevanje solo ili u skupini, glazbene predstave, kreativni pokret uz glazbu, stvaranje i improviziranje pjesama.

U aktivnostima treba koristiti sve više „prave“ glazbene aktivnosti improviziranja, izvođenja i slušanja glazbe, i reagiranje na glazbu pokretom i crtežom. Sve ove domene treba provoditi koristeći igru i istraživanje.

6. Osobine djeteta u razvojnim razdobljima od druge do sedme godine

6.1. Dijete u dobi od dvije do tri godine

Dvogodišnje dijete je po pravilu stabilno i motorički spretno. Isto tako Starc i sur. (2004) navode i kako osnovna dostignuća u razvoju motorike (u razdoblju od druge do treće godine) su daljnje usavršavanje kontrole stajanja, hodanja, i radnji koje se izvode rukama. Odnosno, razvoj ravnoteže i koordinacije.

U ovom razdoblju djetetova igra pretvaranja se razvija u odnosu na spoznajnu igru. Predmet se rabi kao simbol nečeg drugog, sadržaj igara pretvaranja je rezultat iskustva (u interakciji s odraslima). U igru uključuje predmete koji zamjenjuju realne i daje im nove nazive. Predmetne radnje iz ranije faze dijete sada povezuje i slijedi redosljedom realnih aktivnosti. Najčešće u ovoj igri još ne preuzima cijelu ulogu, samo elemente radnje.

U ovom razdoblju djetetu je važno osigurati za motorički i spoznajni razvoj uvjete za kretanje po raznolikom terenu, stubama, penjanje po niskim spravama...

6.2. Dijete u dobi od tri do četiri godine

Kada dijete ima tri i pol godine može se pojaviti nesigurnost, neravnoteža i nekoordinacija (očituje se u jednom ili svim područjima ponašanja). U motorici se primjerice može pojaviti spoticanje i padanje. Najspretnija djeca tek sada započinju s usvajanjem motoričkih vještina.

Mucanje koje se pojavi u tom periodu može biti prolazni ili ostati kao trajna teškoća.

U četvrtoj godini usavršava se hodanje i trčanje (ravnoteža i koordinacija). Po pitanju govora, s tri godine nastupa period naglog govornog razvitka. Pokazuje veliki interes za jezik i komunikaciju. U ovoj dobi dijete voli puno pričati, govor mu je važniji od slušanja. Fonetski sluh već je dobro razvijen. Dijete razlikuje sve glasove materinog jezika. S tri godine počinje primjećivati greške u riječima drugih. Tijekom igara pretvaranja predmet potiče dijete na radnju koja pripada repertoaru neke uloge

(uloga je određena karakterom radnje). Radnje u igri pretvaranja sastoje se od niza aktivnosti koje se ponavljaju. Logika radnje se lako remeti.

Imitiranje u igri uključuje standarde iz svakidašnjeg života. Osobitost ove igre je i govorenje s igračkom (sa samim sobom), prema Starc i sur., 2004.

6.3. Dijete u dobi od četiri do pet godina

Dijete od četiri godine prema Starc i sur. (2004) prolazi kroz burnu razvojnu fazu. Često prelazi dopuštene granice u mnogim područjima ponašanja. Primjerice udara rukama i nogama, razbija, bježi i ima ispade bijesa. Na zahtjeve odraslih česti reagira prkosno i drsko.

Brojalice i izmišljanje pjesmica s prostim riječima, često su užitak u toj dobi. Za razvoj motorike to je doba ekspanzije, odnosno bujanja i osvajanja prostora u kojem se dijete kreće. Dijete je stalno u pokretu, zbog viška energije ima veliku potrebu trčanja i hodanja. Pokreti su snažni i brzi.

6.4. Dijete u dobi od pet do šest godina

To je doba rasta, osobito se izdužuju noge. Dijete od pet godina ima kontrolu četvregodišnjaka. Ima dobru ravnotežu. Može dobro koordinirati pokrete u složene motoričke vještine. Vidi se napredak u koordinaciji fine motorike i u razvoju gipkosti i preciznosti. Velike su individualne razlike.

Dijete ove dobi po pitanju sluha i slušanja uspoređuje zvukove po intenzitetu i visini (tiho - glasno, visoko - duboko). Dijete locira izvor zvuka (blizu – daleko), prepoznaje ga i imenuje (prema Starc i sur., 2004).

6.5. Dijete u dobi od šest do sedam godina

Dijete ove dobi vrlo dobro vlada svojim tijelom. Ima dobru ravnotežu i koordinaciju pokreta (vidi se po stečenim motoričkim vještinama). Što se vidi po tome što sigurno kombinira raznovrsne pokrete i oblike kretanja.

7. Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi

Prema autoricama Cetinić i Vidaković Samardžija (2014) okvirni plan i program. Tjelesne i zdravstvene kulture za djecu predškolske dobi predviđa ples kao jednu od programskih cjelina. On je jedna od najprimjerenijih aktivnosti u radu s djecom predškolske dobi jer utječe stimulativno. Stimulativni utjecaj potvrđuju i Bonacin i sur. (2010, prema Cetinić i Vidaković Samardžija, 2014).

To su pokazali eksperimentalnim programom koji se uglavnom bazirao na plesnim sadržajima (u usporedbi s primarnim programom). Plesni sadržaj je izazvao kod djece značajne promjene u svim prostorima motorike. Plesom razvijamo bazične motoričke sposobnosti, poput fleksibilnosti, snage, ravnoteže, brzine i koordinacije (Horvatin-Fučkar i sur. 2004, prema Cetinić i Vidaković Samardžija, 2014). Pokretima i kretnjama razvijamo osjećaj za ljepotu, skladnost, kreativno izražavanje i stvaralaštvo.

7.1. Ples i igra

U slobodnoj igri dijete pokazuje prirodni smisao za ritam. Djeci glazba pruža zadovoljstvo, izaziva pozitivne emocije (primjerice: veselo raspoloženje i razdraganost). Izvođenje različitih pokreta i kretnji uz glazbu doprinosi razvoju koordinacije i estetskog osjećaja. Zato je poželjno što češće primjenjivati navedene kretnje uz zadani ritam. Prednost treba dati glazbi koja je svojim sadržajem i ritmom primjerena djeci predškolske dobi. (prema Cetinić i Vidaković Samardžija, 2014)

7.2. Plesne strukture u predškolskom uzrastu

Plesne strukture temelje se na prirodnim oblicima kretanja. One se izvode u različitim tlocrtnim oblicima, s različitom ritmičkom pratnjom i uz pjevanje i glazbu. Prema načelima postupnosti, sustavnosti i primjerenosti su raspoređeni sadržaji plesnih struktura. Isto tako, poželjna je povezanost s glazbenom kulturom u provođenju sadržaja. Obrazovni ciljevi plesnih struktura kod djece će razvijati (prema Cetinić i Vidaković Samardžija, 2014):

estetsku kulturu pokreta u svim njezinim dijelovima (lijepom držanju tijela, orijentaciji u prostoru, izražajnosti i emocionalnosti), glazbenu izražajnost (takt, ritam, tempo, dinamiku i melodiju), osjećaj odnosa tona i pokreta, slobodnu kreativnost pokreta i glazbe. Prirodni oblici kretanja, prema istim autoricama, čine osnovu plesnih struktura: hodanja, trčanja, poskoci, skokovi, jednostavna gibanja u svim dijelovima tijela, vježbe ravnoteže, napetosti, opuštanja i pokreti u slobodnom imitiranju (improviziranje pojava i događaja iz dječje okoline).

8. Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta

Ples je za djecu najprimjerenije sredstvo izraza jer slobodno i nesputano ritmičko kretanje pruža radost i zadovoljstvo. Istraživanje u pokretu razvija kreativnost, a ponavljanje vještinu i sklad pokreta (prema Marić i Nurkić, 2014).

Slunjski (2008, prema Marić i Nurkić, 2014) je navela kako djeca svijet oko sebe percipiraju uronjena u širok spektar nijansi oblika, boja, mirisa i okusa. Taktilnih, ali i drugih senzornih podražaja i informacija. Zato je svakodnevno doživljavanje svijeta za dijete sadržajnije, cjelovitije i bogatije. Glazba kao medij svojim pozitivnim utjecajem na stanje duha i tijela potiče otkrivanje djetetovih doživljaja, pokreta i misli.

Znanstvenici koji su se bavili utjecajem glazbe na razvoj djeteta (prema Marić i Nurkić, 2014), otkrili su da se slušanjem instrumentalne klasične glazbe poboljšava pamćenje, pažnja i koncentracija. Utječe i na inteligenciju, kreativne sposobnosti, maštu i socijalnu interakciju između djece. Glazba stvara kontekst topline, radosti i ugone. Radost stvara znatiželju, interes, potiče na aktivnost i stvara preduvjete intrinzične motivacije i aktivnog učenja.

8.1. Istraživanje o „Ulozi odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti“

Autorice Marić i Nurkić provele su istraživanje na temu „Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta na poticaj instrumentalne glazbe“. Istraživanje je kvalitativno. Provodilo se četiri tjedna na ispitanicima predškolske skupine (od šest i pol do sedam i pol godina), i na skupini rane školske dobi (šest do devet godina). Podaci su se prikupljali promatranjem istraživača.

Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u dječji doživljaj instrumentalne glazbe putem pokreta (izražajne geste, položaj tijela), govora i glazbenih igara (emocije, komunikativnost). Tražio se i odgovor na pitanje o ulozi glazbenog odgoja u tjelesnom, emocionalnom, socijalnom, intelektualnom i duhovnom razvoju djeteta. Pratio se i njegov doživljaj pokreta i plesa. U istraživanju nisu postavljene hipoteze, no željeli su odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja. Kako djeca izražavaju svoje emocije potaknute slušanjem instrumentalne glazbe različitih glazbenih stilova? Koje pokrete izvode slušajući instrumentalnu glazbu (različitog ritma i melodije)? Razlikuju li se pokreti s obzirom na različite glazbene stilove? Razlikuju li se pokreti i emocionalni doživljaji među djecom različitih skupina (redovni program i djece uključene u izvanškolske edukacijske programe scenske igraonice)? Koja je uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta? Kako bi na to odgovorili, provedene su glazbene i dramske aktivnosti.

Aktivnosti koje su provedene bile su: igre upoznavanja, igre zagrijavanja, pokret/dramske igre/zvučne igre i improvizacija pokretom uz glazbu. U igrama pokreta osnovni cilj je bio razviti pravilan, ekonomičan, koordiniran i lijep (estetski lijep) pokret. Kod igara ritma kao sredstvo izražavanja primjenjivalo se pljeskanje, tjeloglazba, glas i pokret. Autorice su navele kako bi na taj način djeca upoznala ritamske figure i ritam kao pokret gibanja u vremenu. Improvizacijom možemo otkriti vlastiti urođeni ritam i izraziti svoj unutrašnji život.

Rezultati istraživanja prema Marić i Nurkić (2014) pokazali su da slušanje instrumentalne glazbe različitih glazbenih stilova i žanrova potiče na stvaralaštvo kroz pokret (ples) i budi pozitivne emocije. Razvija njihovu maštu i kreativnost, koja ovisi o njihovom raspoloženju i odgajateljevom pozitivnom pristupu glazbi. Odgajatelj treba posjedovati vještinu motiviranja djece na slobodno izražavanje. Glazba pomaže u improvizaciji pokretom i obogaćuje doživljaje djece.

Istraživanje je potvrdilo pretpostavku da instrumentalna glazba potiče na ples i pokret u obje skupine ispitanika. Glazba postaje medij, odnosno komunikacijski kanal, koji dijete vodi do novog umjetničkog izražavanja. Ples je novi način emocionalnog izražavanja doživljene glazbe, u ovom slučaju. Istraživanje potvrđuje pretpostavku da se dječji pokreti razlikuju prema različitim glazbenim stilovima u instrumentalnoj glazbi. Dječje umjetničko izražavanje je autentično i individualno.

Polaznici izvanškolskog edukacijskog programa pokazali su jedinstvene plesne figure. Ovi polaznici su popratili slušanje glazbe usklađenim pokretima,

pretačući tako glazbeni doživljaj u pokret. S obzirom da je ova skupina već stekla određene glazbene spoznaje i iskustva, pokazali su snažniji glazbeni doživljaj.

Polaznici predškolske skupine većinom su oponašali jedni druge. Oni su doživjeli slušanje glazbe kao svaku drugu aktivnost.

9. Primjena kreativnog plesa u ranom odgoju i obrazovanju

Kreativni ples dopušta i zahtijeva spontanu kreativnost i improvizaciju, za razliku od ostalih plesova. Moguća je posudba elemenata i plesnih formi bilo kojeg plesa. U ovom plesu pokreti se kombiniraju, stvaraju u tijelu i ostvaruju u potpuno novoj dimenziji. Ples kao niti jedan dugi sadržaj omogućuje izražavanje i komuniciranje pokretom (prema Sušan, 2014).

9.1. Umjetnost plesa

Ples ima dvostruko djelovanje, od uzbuđenja do smirenja. Maletić (1986, prema Sušan, 2014) navodi kako uzročnike i motivaciju na ples možemo podijeliti na: urođenu potrebu čovjeka za ritmičkim kretanjem, nuždu iskazivanja viška energije, potrebu za očitovanjem emocija, nagon za oponašanjem i igrom, instinkt za okupljanjem u zajednicu kao socijalni motiv, potrebu za estetskim oblikovanjem i potrebu za simboličkom transformacijom primljenih dojmova.

Prema Oreb (1992, Sušan, 2014), važno je da vrstu sadržaja plesa prilagodimo dobi i interesu djece. Ne samo radi postizanja optimalnog razvoja, već i kreiranja ugodnog okruženja, u kojem će se dijete dobro osjećati.

Mettler je smatrao ples kao primarnim nad svim umjetnostima (1980, prema Sušan, 2014) jer se sve ostale umjetnosti izdižu iz pokreta. Bez pokreta kist ne bi imao zamaha, gitara ne bi mogla svirati, a glumci ne bi mogli imati fizičku podršku glasovima.

9.2. Kreativni ples

Kreativni ples odnosi se na tjelesne aktivnosti kojima se izražavaju unutarnje emocije i misli. Isto tako, on se definira prema Dimondsteinu (1971, prema Sušan, 2014), kao interpretacija djetetovih ideja, osjećaja i senzornih dojmova izraženih simbolički u formama pokreta jedinstvenom uporabom tijela. On se razlikuje od drugih plesova improvizacijom, smišljanjem u trenutku plesanja i spontanošću. U ovom plesu plesači stvaraju vlastite pokrete, bez savjetovanja odgajatelja i bez unaprijed zadane koreografije. To se čini usmjeravanjem pozornosti na pokrete i osjećaje u tijelu, dopuštanjem vodstva osjećajima u traženju smislenih i zadovoljavajućih pokreta (prema Sušan, 2014). Brehm i McNett (2008, prema Sušan, 2014) navodi kako koncepti koji se uče kreativnim plesom izgrađuju osnovu za shvaćanje drugih vrsta umjetnosti poput glazbe, likovne i drugih umjetnosti.

Umjetnički ili intuitivni dio znanja dugo se smatrao nepouzdanim načinom usvajanja znanja. Međutim, kreativni ples može služiti u uspostavljanju jakih veza um i tijelo. Može i doprinijeti načinima učenja i koncipiranja znanja. Zato nema opravdanja da se znanost smatra superiorna umjetnosti. Različite i svaka ima svoj doprinos razvoju ličnosti prema Lloyd, Zimmerly i Dean (2004, prema Sušan, 2014). Nenatjecateljska i neprijeteća aktivnost je kreativni ples. U njemu nema točnog, pogrešnog, ili rutine izvođenja pokreta (Sušan, 2014).

9.3. Važnost i uloga kreativnog plesa u razvoju djeteta

Kreativni ples ima cilj stimulirati razvoj kognitivnih, emocionalnih i kinestetskih sposobnosti djece. Svrha je izraziti se i komunicirati pokretom. Instrument je ljudsko tijelo. Istražujući maštu i kreativnost dijete ima priliku improvizirati, pronalaziti kreativna rješenja (prema Sušan, 2014).

Lobi i Winsler (2006, prema Sušan, 2014), njihova je studija prva ispitala učinak programa kreativnog plesa na poboljšanje socijalnih kompetencija i rizičnih ponašanja. Nakon osmotjednog programa (dva puta tjedno), rezultati su bili sljedeći: djeca su pokazala napredak na socijalnim vještinama, smanjenje problema u ponašanju (tijekom trajanja programa), povećano samopouzdanje u korištenju vlastitog tijela, jače samopouzdanje, samopoštovanje, pozitivnu sliku o sebi, češće su

se izražavala verbalno i fizički, postajala su sigurnija u plesu, naučila su se izražavati pokretom, pokazivati osjećaje, bolje su se međusobno upoznala, itd. Doživljaj kreativnog plesa ovisi o načinu na koji ga se predstavi. Voditelj treba imati strast prema plesu, treba biti svjestan što grupi treba i mora znati motivirati djecu.

Sušanj (2014), osobito naglašava kako se u radu s djecom (od pete do sedme godine), koristi improvizacija.

10. Pokret kao zvuk

10.1. Euritmija

Austrijski znanstvenik, umjetnik i filozof dr. Rudolf Steiner, istražuje umjetnost pokreta. On pronalazi stilsku verziju istraživanja pokreta i naziva ju „euritmija“. Prema njemu, polaznu točku euritmijaskog pokreta čine definirani principi proizašli iz jezičnih i glazbenih struktura. Jezične strukture čine glasovi (samoglasnici i suglasnici), a glazbene strukture tonovi⁵, ritmovi, intervali⁶ i harmonije. Oni su istovremeno kroz euritmijasku umjetnost dovedeni do vidnog i slušnog opažanja. Euritmijaski pokret predstavlja vidljiv izričaj unutarnjeg doživljaja književnog i glazbenog umjetničkog djela. Pritom dolazi do individualne umjetničke interpretacije izvedene na raznovrsne i osebujne stvaralačke načine (prema Kuhar, 2017).

10.2. Ritam u pokretu

Ritam prepoznamo u strukturi i formi pokreta. On ovisi o snazi, brzini i skladu samog pokreta, pri čemu ritam pokreta ruku, u odnosu na ritam nogu, može biti isti. Sličan, ili u potpunosti različit. Ritam se može izmjenjivati u pravilnom

---

⁵ Ton je prema Anić i Goldstein (2007) karakteristična kvaliteta i boja nekog glazbala ili ljudskog glasa.

⁶ Interval je odnos između dvaju tonova prema njihovoj visini ili broju titraja (prema Anić i Goldstein, 2007).

odnosu, na njega može djelovati i svaki novi podražaj. Podražaj može nastati djelovanjem iznutra (emocije, snaga i impulsi) i izvana (prema Kuhar, 2017).

Treba naglasiti kako se ovaj oblik ritma najviše odnosi na ritam pokreta tijela (primjerice pri trčanju, kretanju, skoku...).

11. Ritam i pokret u ranom učenju jezika

Govor, ritam i pokret čine neodvojivu cjelinu kada govorimo o usvajanju materinog i stranog jezika. Kratke ritmičke pjesmice (na materinom i stranom jeziku), koje se prate pokretima prstiju, ruku i tijela, pružaju stimulaciju za razvoj govora. Tako utječu i na razvoj cjelovite ličnosti djeteta. Djeca predškolske dobi odlikuju se prirodnom sklonošću za oponašanjem i prirodnom potrebom za ritmom i pokretom (prema Velički, 2006).

12. Glazba i dijete iz disfunkcionalne obitelji u dječjem vrtiću

Djeca predškolske dobi iz disfunkcionalnih obitelji u položaju su da ovise o okruženju i mogućim diskriminacijama od odraslih i vršnjaka. Disfunkcionalna obitelj je nedostatna za odgoj i formiranje ličnosti djeteta. Toj djeci nedostaje čvrstina emocija, nestabilnog su karaktera i osjećajno su ugrožena (mogućnost pojave kasnijih poremećaja u ponašanju). Uzroci nastanka disfunkcionalnih obitelji su poput: narušenih obiteljskih odnosa, sukobi s roditeljima, zanemarivanje, zlostavljanje djece i bračnog partnera, roditelji alkoholičari, teškoće izvanbračnim rođenjem, razvod, smrt roditelja, itd. Radetić-Paić, Gortan-Carlin i Hauser (2014) navode i kako je važno da je odgajateljica osposobljena prepoznati djetetovu disfunkcionalnu obitelj, kako bi se djetetu što ranije pružila podrška. U takvim situacijama ima važnu ulogu u razgovorima s djetetom, objašnjavanju događanja. Treba pustiti dijete da postavlja pitanja, dati mu podršku, a može se pomoći i muzikoterapijom.

Glazbena terapija je kontrolirano stručno korištenje glazbe u tretmanu, rehabilitaciji, edukaciji i vježbanju kod djece ili odraslih koji pate od fizičkih,

društvenih ili osjećajnih smetnji. Koriste se organizirani zvukovi i glazba koja razvija međusobnu povezanost između pacijenata i terapeuta podržavajući i osnažujući tjelesno, društveno i osjećajno zdravlje. Sve ovo navode Breitenfeld i Majsec Vrbanić, (2008, prema Radetić-Paić, Gortan-Carlin i Hauser, 2014).

Glazba je uzrok određenih ritmičkih radnji poput lupkanja nogu. Djeca tijekom slušanja glazbe u brzom tempu postaju aktivnija. Prema Grocke i Wigram (2007, prema Radetić-Paić, Gortan-Carlin i Hauser, 2014), to je „prirodna“ reakcija. Slušanje tihe, umirujuće glazbe može opet „prirodno“ smanjiti napetost mišića.

Za muzikoterapiju mogu se koristiti ,prema Degmenčić, Požgain i Filaković (2005, prema Radetić-Paić, Gortan-Carlin i Hauser, 2014), svi žanrovi glazbe. S kojima odgojitelj želi postići cilj, dovesti do pozitivnih promjena u djetetovom životu. Treba birati glazbu prema okolnostima, individualnim preferencama, potrebama i programu. Program će odgojatelj isplanirati za individualni ili grupni rad s djecom. Odabir glazbe može predložiti i samo dijete.

Neki od ciljeva djelovanja muzikoterapijom (kod djece iz disfunkcionalnih obitelji) su: razvijanje samopoštovanja i samopouzdanja, poboljšanje socijalne komunikacije i društvene prilagodbe, smanjenje emocionalnog stresa i anksioznosti, smanjenje hiperaktivnosti, građenje povjerenja prema sebi i drugima, razvijanje novih načina opuštanja i preusmjerenje emocija. U vrtiću podršku i pomoć može pružiti odgojitelj slušanjem glazbe i drugim glazbenim aktivnostima (npr. pjevanje i sviranje).

Za kraj, Radetić-Paić, Gortan-Carlin i Hauser (2014) navode, i kako je na odgojitelju kako će pristupiti djetetu. Koju će glazbenu aktivnost iskoristiti za uspostavljanje komunikacije.

ZAKLJUČAK

Plesom i glazbom možemo djelovati na slobodnije izražavanje emocija, upoznavanje unutar grupe, poboljšanje suradnje i komunikacije. Isto tako, možemo potaknuti i nesigurnu djecu na izražavanje, da se opuste i oslobode (prema Cetinić i Vidaković Samardžija, 2014).

Period od druge godine do puberteta smatra se osjetljivim za razvoj govora. Pjevanjem djeca aktiviraju govor i ubrzava se razvoj glasova. Pjevanjem se mogu ispraviti i nedostaci koji se katkada javljaju u govoru. Zašto onda ne bi koristili pjevanje kao jednu od aktivnosti u svakodnevnom radu u vrtiću? Kritično razdoblje je razdoblje najveće osjetljivosti za glazbene podražaje. Ono traje od rođenja do druge godine. S druge strane, glazbena osjetljivost se prirodno razvija i postiže maksimum između pete i šeste godine. Stupanj i kvaliteta glazbenog iskustva tijekom ranog djetinjstva su povezani s najvišim stupnjem glazbenog razvoja. Glazbena okolina ima izniman utjecaj na razvoj dječjih glazbenih sposobnosti. Što je bila veća prirodna biološka osjetljivost na glazbene podražaje i poticajna djetetova okolina (od rođenja do šeste godine), veća će biti i audijacija. Dakle, svjesni smo postojanja optimalnog razdoblja za razvoj govora i glazbene osjetljivosti. Za njih je važan poticaj okoline. Dešavaju se u predškolsko doba. Koji je onda danas razlog, s obzirom na te informacije, radi kojeg ima toliko malo glazbenih skupina?

Realizacija dječjeg pokreta biti će individualna. Ovisiti će o ritmu koji dijete osjeća u skladbi, glazbenim sposobnostima, stupnju razvoja motorike, izvanškolskom edukacijskom programu... Pokret će bez obzira na to imati pozitivan utjecaj. Od podizanja samopoštovanja, do utjecaja na razvoj motorike.

Ponekad se pitam je li mom glazbenom obrazovanju i želji da nastavim u tom smjeru i u ustanovama ranog i predškolskog odgoja isto tako doprinijela okolina. Okolina u kojoj sam u kritičnom i razdoblju glazbene osjetljivosti bila okružena zvukovima raznih dječjih pjesama s gramofonskih ploča, kasete i drugih medija. Mislim da u ovom radu možemo potražiti odgovor.

LITERATURA

1. Ainsley, R. (2004). *Enciklopedija klasične glazbe*. Zagreb: Znanje.
2. Anić, V., Goldstein, I. (2007) *Riječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
3. Cetinić, J., Vidaković Samaržija, D. (2014) Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi. U R. Bacalja, K. Ivon (ur.) *Dijete i estetski izričaji* (str. 265-272). Zadar: Sveučilište u Zadru
4. Gammond, P. (1994). *Glazba*. Zagreb: Mladinska knjiga.
5. Kuhar, R. (2016) Pokret kao zvuk. *Artos*, 5.
(Izvor: <https://hrcak.srce.hr/172780> (15.7.2018.))
6. Manasteriotti, V. (1981). *Prvi susreti djeteta s muzikom: priručnik za roditelje i sestre odgajateljice u dječjim jaslicama*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Marić, M., Nurkić, D. (2014) Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20(75), 16-18
8. Radetić-Paić, M., Gortan-Carlin, I.P., Hauser, M. (2014) Glazba i dijete iz disfunkcionalne obitelji u dječjem vrtiću: prilog muzikoterapiji. U R. Bacalja, K. Ivon (ur.) *Dijete i estetski izričaji* (str. 253-263). Zadar: Sveučilište u Zadru.
9. Ravnić, M. (2015). *Uhvati pokret*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Centar za istraživanje djetinjstva.
10. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca B., Letica M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. Sušanj, K. (2014) Primjena kreativnog plesa u ranom odgoju i obrazovanju. U R. Bacalja, K., Ivon (ur.) *Dijete i estetski izričaji* (str 273-292). Zadar: Sveučilište u Zadru.
12. Velički, D. (2006) Ritam i pokret u ranom učenju njemačkog jezika. *Metodika*, 7(13), (327-335).
13. Vlašić, J., Oreb, G., Horvatin-Fučkar M. (2007). Prednosti primjene plesa u radu s djecom predškolske dobi. U M. Andrijašević (ur.), *Sport za sve u funkciji unapređenja kvalitete života* (str. 239-244). Zagreb: Kineziološki fakultet

BIOGRAFIJA

Magdalena Perović rođena je 19. studenog 1996. godine u Zagrebu. Osnovnu školu i Osnovnu glazbenu školu Elly Bašić, završila je u Zagrebu. Tamo je stekla i srednjoškolsko obrazovanje u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Zatim se upisala i na Učiteljski fakultet u Čakovcu, Sveučilišta u Zagrebu, na smjer Ranog i predškolskog odgoja.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Magdalena Perović vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam samostalno napisala ovaj završni rad: Razvoj pokreta i ritma kod djece predškolske dobi.

POTPIS:
